

Protestantse
Kerk

Vindplaats van
geloof, hoop en liefde

Als het leven kantelt

Psalmen in coronatijd

Inhoud

Inleiding: Wij geloven in één God

5

1 Geest

- 1.1 Klagen *Psalm 88*
- 1.2 Hopen *Psalm 42*
- 1.3 Vernieuwen *Psalm 25*
- 1.4 Verbinden *Psalm 133*

7
9
12
14
16

2 Zoon

- 2.1 Meetrekken *Psalm 78*
- 2.2 Genezen *Psalm 30*
- 2.3 Verlaten *Psalm 22*
- 2.4 Zingen *Psalm 126*

19
21
23
25
28

3 Vader

- 3.1 Schepper *Psalm 8*
- 3.2 Rechter *Psalm 96*
- 3.3 Bevrijder *Psalm 31*
- 3.4 Wijsheid *Psalm 111*

31
33
35
37
39

Colofon

Uitgave van

ds. Jaap van Beelen, ds. Klaas van der Kamp,
ds. Wilbert van Iperen, ds. Julia van Rijn
en ds. Trinette Verhoeven

Illustraties

foto's: Klaas van der Kamp
glas-in-loodramen: Fernand Léger

Gebeden

pastor Lida Brugmans, Zwolle: 26
ds. Wilbert Dekker, Kampen: 8
ds. Saar Hoogendijk, Deventer: 15
ds. Margot Jonker, Zwolle: 41
ds. Margreet Klokke, Leiden: 5, 13, 20, 29, 34, 40
ds. Robbert Jan Perk, Hardenberg: 27
ds. Aafke Rijken-Hoevens, Overlangbroek: 11
ds. Monica Schwarz, Almelo: 22
ds. Menno Valk, Twello: 34

Inleiding: Wij geloven in één God

Terwijl een groot deel van ons leven wordt beheerst door een pandemie, beginnen we deze uitgave met aloude woorden uit de Geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel. Met de kerk van alle eeuwen en alle plaatsen belijden we: 'Wij geloven in één God.' Deze woorden kunnen ons vertrouwen en hoop schenken en kunnen ook vragen oproepen.

*Het coronavirus houdt ons bezig.
We volgen de ontwikkelingen.
We maken ons zorgen over de medische zorg.
We stellen ons de vraag of we ons laten vaccineren.
We horen over de ernstige gevolgen die een besmetting kan hebben.
We merken psychische druk bij velen
die lijden onder eenzaamheid en onzekerheid.
We hebben te maken met maatregelen
die allerlei vanzelfsprekendheden van vroeger wegnemen.
Ook als kerk zijn we stilgezet.
We denken en organiseren wat af.
We zijn er druk mee.*

In dit boekje willen we met een bepaalde lens kijken naar de hoop die in ons leeft en de vragen die we onszelf en elkaar stellen. Die lens is de boodschap van Gods heil voor mensen. Wat is de betekenis van dit heil in onze tijd? Hoe verhoudt God zich tot de huidige situatie? Of met andere woorden: waar is God in dit alles te vinden?

Juist in het geloof is er ruimte voor het stellen van vragen. Ze sluiten aan bij vragen die door de eeuwen heen gesteld zijn. We verwoorden ze in de gebeden, waarin we uiting geven aan de nood van de wereld. We bidden om ontferming: Kyrie eleison. We verwachten dat God hoort en zich over de wereld en over ons ontfermt.

De eeuwenlange traditie van de kerk spreekt over God als de Ene die zich openbaart als Vader, Zoon en Geest. Het mysterie van drie personen en één God. We geloven dat we deze God kunnen ontmoeten door de psalmen te lezen en daarover te mediteren. De psalmteksten reiken ons woorden aan waarmee we onze vragen biddend bij God kunnen brengen. Bij elke psalm noemen we een kernwoord dat we lezen in het licht van een van de drie personen: Geest, Zoon en Vader.

De coronacrisis heeft woorden gegeven aan onze gebeden. In de eredienst, thuis of bij het afscheid nemen van een geliefde. In de kaders vindt u gebeden of fragmenten daaruit van een aantal voorgangers.

We hopen dat u zich uitgenodigd voelt om - waar wij als schrijvers een punt zetten - het gesprek voort te zetten. Het gesprek met elkaar, en samen het gesprek met God.

*ds. Jaap van Beelen,
ds. Wilbert van Iperen,
ds. Klaas van der Kamp,
ds. Julia van Rijn,
ds. Trinette Verhoeven*

*O God,
er is een vreemde soort van storm opgestoken in de wereld.
We zien hem niet, maar toch doet hij zijn vernietigende werk.
Bomen blijven staan, dakpannen blijven liggen,
alleen de mensen vallen om.
Het is beangstigend om met zo'n ongrijpbare vijand te maken te hebben.
En dan is het eerste wat we willen:
onzelf en onze liefsten veilig stellen,
overleven.
Terwijl het juist nu de uitdaging is om met U te leven,
in vertrouwen op de betekenis van Uw naam:
'Ik zal er zijn.'
Daarom bidden wij:
Heer, ontferm U.*

1. Geest

Wij geloven in één God, in de Heilige Geest, die Here is en levend maakt.

De Geest brengt dynamiek in ons leven. Hij betreft ons leven op God en spreekt ons aan in wat we meemaken. Hij geeft ons besef van God in ons hart en in onze ziel, en vuurt ons aan ons geloof metterdaad handen en voeten te geven. In de Geest komt God ons nabij. Hij bevestigt ons daarbij niet alleen, maar werkt juist ook kritisch en vernieuwend. De wind gaat vanuit een andere hoek waaien. Dat kan strijd geven omdat de Geest soms een andere weg wijst dan wij zelf voor ogen hebben. De Geest werkt persoonlijk, maar is geen particulier bezit. Hij opent ons de ogen voor elkaar. De theoloog Berkhof onderstreept in zijn boek *Christelijk geloof* dat de Geest een gemeenschap sticht waarbinnen Zijn helende en vernieuwende kracht ruimte krijgt.

Klagen

Het doet wonderlijk aan dat we het werk van de Geest beginnen met een klaagzang. Klagen is namelijk uiting van gemis. Je kunt door mensen verlaten zijn en het gevoel hebben dat je er helemaal alleen voor staat. Het ergste is het gevoel van godverlatenheid. Dan is het de leegte die je aangrijpt. Het verdriet en de rauwheid van het leven vervullen je met afgrijzen. Je voelt diep vanbinnen dat dit geen leven is. De Geest schept in ons een hunkering naar nieuw leven, een nieuwe schepping. We lezen bij de schepping van hemel en aarde dat de Geest over de wateren zweeft en mensen de adem inblaast. Hij maakt de mens daarmee tot levend wezen. Als ons de adem wordt benomen, geeft Hij opnieuw lucht. Hij hoort de klaagzang en geeft troost. Daarom wordt de Geest ook *Parakleet* genoemd, de Trooster.

Hopen

Christenen leren al snel met twee woorden te spreken: de klacht en de hoop trekken samen op. Zij leven vanuit het besef dat verandering mogelijk is, dat het onmogelijke zich kan voltrekken. Het wonder van Pasen laat licht schijnen op de momenten van klacht. Aan deze ervaring uit het verleden ontlenuen we door de Geest vertrouwen voor de toekomst. Geloven en hopen worden gekenmerkt door dezelfde beweging: het vertrouwen dat verlangens vervuld kunnen worden. Soms moet je er hard voor werken. Vaker nog merk je dat het meest essentiële je zomaar in de schoot geworpen wordt. God geeft het Zijn beminden in de slaap (Psalm 127).

Vernieuwen

De Geest verbindt ons met Christus en met God. Doordat we ons bezien vanuit een tegenover leren we nieuw naar onszelf te kijken. De Geest leidt ons naar nieuwe inzichten. We reiken verder dan onze eerste spontaneïteit en leren te zien met

nieuwe ogen. Terugkijkend op de verhalen in de Bijbel gaat de Geest meestal niet de gebaande paden. Hij is juist aanwijsbaar op momenten waarop mensen - op weg naar een nieuwe toekomst - rivieren oversteken en woestijnen doorkruisen. Gijsbert van den Brink en Kees van der Kooi noemen dat 'de transformatieve functie van de Geest'.

Verbinden

De Geest werkt in individuele mensen, maar werpt hen niet op zichzelf terug. De Geest verbindt mensen met elkaar en brengt relaties tot stand. Daar waar de Geest is, groeit de gemeenschap en groeit de kerk. Je merkt dat mensen in coronatijd bij uitstek naar elkaars aanwezigheid verlangen. In de ontmoeting met de ander beleven ze Gods nabijheid. Dat geldt op het intermenselijke vlak en in de ontmoeting van kerken wereldwijd. De Geest is grensoverschrijdend. Je kunt de Geest gewaarworden in de ontmoeting met medegelovigen, maar ook in contacten met niet-christenen. Overal waar mensen het leven stimuleren is sprake van gestalten van de Geest, zo zegt de uitgave van de internationale zendingsverklaring 'Samen voor het leven'.

*Heer, onze God,
nu onze wereld op z'n kop staat,
mensen het ergste vrezen,
en kerken gesloten zijn,
bidden we U om ontferming.
Dat wij omzien naar wie onze hulp nodig heeft,
dat wij eerst aan anderen denken en dan pas aan onszelf,
dat wij het vertrouwen in ons blijven voeden,
en leven uit de vrede die Uw Geest ons schenkt.
Want in gezondheid en in ziekte,
in leven en in sterven,
in tijd en eeuwigheid,
zij wij van U, o God.
Waar wij vallen,
vangt U ons op.
Amen.*

1.1 Klagen

Waarom, HEER, verbergt U voor mij Uw gelaat?

Psalm 88:15

'Ik mag niet klagen...' Dit antwoord wordt vaak gegeven op de vraag hoe het met ons gaat. We zeggen het zonder na te denken. Hoewel, wie met het christelijk geloof is opgegroeid heeft van jongs af aan meegekregen dat we God horen te danken 'in alles'. De Heidelbergse Catechismus spreekt van Gods voorzienigheid. God onderhoudt en regeert Zijn schepselen zo 'dat loof en gras, regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, spijs en drank, gezondheid en ziekte, rijkdom en armoede, en alle dingen, ja alle dingen ons niet bij toeval maar uit Zijn vaderlijke hand ons toekomen'. Het vertrouwen dat het geen vreemde is die het jou zwaar maakt heeft veel gelovigen oprecht getroost en dankbaar gestemd. Maar hoe belangrijk dankbaarheid ook is, er leven meer motieven en emoties in een mens. Waarom zou je niet mogen klagen? Van wie niet? Wie klaagt bevindt zich in goed Bijbels gezelschap. Job balt zijn vuist tegen de hemel, vele psalmisten klagen hun nood. Als het leven aan het wankelen is gebracht, klinkt de ongeremde klacht. 'Hoe lang nog?' Het is een aanklacht tegen de Eeuwige zelf, die lijkt te slapen, zich lijkt te verbergen of gewoon lijkt te zwijgen.

Van alle klaagpsalmen is Psalm 88 wel de zwartste. De psalmdichter spreekt weliswaar van God mijn redder (vs 2), maar de redding is ver te zoeken en van vertrouwen is geen sprake. Toch blijft de psalmist dag en nacht roepen tot God, want hij is de dood nabij. Het is niet gezegd dat de bidder ziek is. In de oudtestamentische beleving kun je levend dood zijn als je eenzaam bent, honger of dorst lijdt, ver van huis of onvrij bent. Alles wat het volle leven beperkt is al een stukje dood. De psalmist houdt God verantwoordelijk voor zijn ellende: Uw toorn drukt zwaar op mij, Uw golven slaan over mij heen. Hij werpt God een aantal vragen voor de voeten: weet men in de duisternis van Uw wonderen of van Uw weldaden in het land der vergetelheid? Ook klinkt de eeuwige vraag: waarom, Heer, verstoot U mij? In de psalmen vraagt het waarom niet naar de oorzaak maar naar de bedoeling. Waarom moet ik dit meemaken? Waar is dit goed voor? De vraag of God de bidder deze ellende écht aandoet doet niet terzake. In zijn beleving is het zo. Uiteindelijk is hij in zijn bijna-dood-zijn niet alleen afgesneden van God, maar van alle levenden.

We zijn in de greep van het coronavirus. Ons leven is ontregeld, in het klein of in het groot. De beeldtaal van Psalm 88 spreekt tot mij in deze tijd. 'Bijna dood, mijn leven raakt bijna het graf.' Ik denk aan mensen in eenzaamheid op de intensive care, in slaap gebracht. 'Bekenden hebt U van mij vervreemd, afgrijzen roep ik bij hen op, ik ben ingesloten' (vs 9). Het lijkt of de dichter in quarantaine is uit vrees

voor besmetting of om besmettelijk te zijn. 'Mijn ogen zijn dof van ellende' (vs 10). Mensen verliezen hun baan, hun inkomen, hun met liefde opgebouwde bedrijf. Wat zal de toekomst brengen? 'Mijn beste vrienden hebt U van mij vervreemd' (vs 19). We moeten afstand houden, elkaar niet aanraken. Ons sociale leven is van iedere onbevangenheid ontdaan. En bij dit alles komen vragen in ons op: Waarom? Wat is hiervan de bedoeling? Hoezo 'ik mag niet klagen'?

Veel psalmen kennen een omslag. God geeft antwoord en brengt uitkomst. De redding wordt gevolgd door een dankgebed en uitbundige lofprijzing aan het adres van de Eeuwige. Eind goed al goed. Zo niet Psalm 88. Het lied eindigt in de duisternis en we weten niet of de Geest een nieuwe morgen schept. Maar het zwijgen van God ontmoedigt de bidder niet. Hij blijft Hem aanroepen. Hij heeft een adres voor zijn klacht. Ik moet denken aan het lied van Huub Oosterhuis:

*Dan nog, dan nog,
klamp ik mij, klamp ik mij
vast aan jou, of je wil of niet.
Op ongenade of genade.
Ik zal red mij, red mij roepen
of zoiets als heb mij lief.*

Misschien is die laatste zin al te veel van het goede. Deze psalm zonder goed einde heeft een plaats in de Bijbel. Zij herinnert ons eraan dat niet voor elke crisis een oplossing voorhanden is en dat klagen mag.

JvR

*Goede God,
hoor ons bidden
en ons klagen
over de ellenlange dagen,
zonder activiteiten buiten je kamer,
gemaskerde mensen in je huis,
wie zijn zij?
Wie ben ik?*

*Hoor ons bidden
en ons klagen
over de zware druk op ons werk,
hollen en vliegen,
nauwelijks een moment van rust,
dat knagende machteloze gevoel,
kan het anders?
Wil ik anders?*

*Hoor ons bidden
en ons klagen
over alle regels die bezoeken beperken,
over onze wanhoop hierover,
er geen raad mee weten,
ben je veilig binnen?
Ben ik veilig buiten?*

*O God,
sterk is ons verlangen
naar nabijheid,
aanwezigheid;
wat gewoon was
is zo bijzonder geworden,
leer ons blijvend onderscheiden
waar het in het leven op aankomt,
wees Gij zelf het licht
dat ons troost en richt.*

1.2 Hopen

Vestig je hoop op God, eens zal ik Hem weer loven

Psalm 42:6

De coronacrisis is een oefening in hopen. Het geduld van mensen wordt op de proef gesteld. Als er wat verlichting komt in de regels van de overheid, leven we op en zien we ernaar uit elkaar weer te kunnen ontmoeten. Maar de teugels kunnen zomaar weer aangetrokken worden. Dan zijn we opnieuw teruggeworpen op onszelf. Is dat een lot dat je berustend ondergaat of misschien een uitnodiging tot een indringende bezinning?

De dichter van Psalm 42 hoopt op andere tijden. Op het moment van schrijven ziet zijn situatie er allesbehalve rooskleurig uit. De dichter drukt de leegte plastisch uit. Verblijvend op de Hermon - aan de grens van het beloofde land, ver van Jeruzalem - voelt hij zich eenzaam (vs 7). Alles ademt tegenslag. Hij verlangt sterk naar Gods gezelschap. Zijn zoektocht naar Gods nabijheid vergelijkt hij met een hert dat in de hitte van de woestijn naar water verlangt.

De dichter koppelt zijn verlangen naar God aan het verlangen naar de tempel. Een jaar geleden hadden we waarschijnlijk extra woorden moeten gebruiken om dat verlangen te begrijpen. Hoe anders is het nu. We moeten reserveren om een kerkdienst te bezoeken. Misschien herken je je wel in het refrein van de dichter. Tot drie keer toe klinkt het: 'Wanneer zal ik weer binnengaan om voor Gods aangezicht te verschijnen?' Het betreden van het heiligdom valt voor hem samen met God weer onder ogen komen. De berijmde versie heeft dat besef verder uitvergroet: 'Ik gedenk hoe ik vooraan in de reien op mocht gaan.'

Maar het blijft niet bij verlangen, de hoop wordt geboren: 'Vestig je hoop op God, eens zal ik Hem weer loven, mijn God die mij ziet en redt' (vs 6). Voor hopen staat er in het Hebreeuws een woord dat allereerst wachten betekent. Dat is wat anders dan het zinloos doden van tijd. In het wachten beginnen de gedachten zich te ontwikkelen, het wachten vult zich met positief denken. Er ontstaat hoop en verwachting. De Geest wordt vaardig en geeft nieuwe ingevingen. Er groeit besef dat de wereld kan veranderen. Het is een wachten zoals we kennen van Noach. Hij wacht tot het water van de vloed daalt en nieuw leven kan opbloeien. De ziel ziet uit naar Gods aanwezigheid, zoals wachters op de muur wachten op de morgen. Wachten en hopen op God gaan samen op. We verlangen naar God. De aanwezigheid van God en het perspectief van leven vallen samen.

Het Elijah Faith Institute heeft veertig interviews gehouden over de coronacrisis met vooraanstaande lieden uit verschillende religies. Er is oog voor de narigheid van de crisis, maar bijna alle geïnterviewden komen uiteindelijk uit bij de hoop. 'Laten we eilanden zoeken van hoop waaraan we ons optrekken', zegt Antje Jackelén, een lutherse aartsbisschop. 'Er zijn geen formules om de angst weg te nemen', vult rabbijn Arthur Green aan, 'maar we worden in onze traditie wel geacht dagelijks een gebed uit te spreken en daarbij ons zes dingen te herinneren die van belang zijn tot op de dag van vandaag, zoals de schepping en de uittocht uit Egypte...' De herinnering aan hoe het ooit is gegaan is een voedingsbodem voor de hoop op de toekomst.

Je kunt een mens in droevige omstandigheden veel afpakken aan have en goed. Velen op onze wereld ervaren dat momenteel aan den lijve. Maar één ding mag je een mens niet ontnemen: zijn hoop. Het is de hoop die door alles heen doet leven. Het lied van de hoop (*hatikva*) is een drijfveer voor generaties joden om te verlangen naar 'volgend jaar Jeruzalem'. Of als je het profaner wilt zeggen met een liedje van Guus Meeuwis: 'Geef mij nu je angst, ik geef je er hoop voor terug.'

KvdK

*Al een half jaar zoeken wij elkaar
langs andere wegen dan wij gewend waren.*

En dat gáát.

*We spreken elkaar via de telefoon,
we ontmoeten elkaar buiten in de tuin
of komen met kleine groepjes
in grote ruimten bij elkaar.*

*Maar soms verlangen wij,
als de moede hinde*

*die naar het klare water smacht,
terug naar hoe het was.*

*Toen we na de dienst op zondag
met zóveel mensen bleven napraten
dat we elkaar door het lawaai van stemmen
niet konden verstaan.*

1.3 Vernieuwen

*Naar U, HEER, gaat mijn verlangen uit, mijn God,
op U vertrouw ik, maak mij niet te schande.*

Psalm 25:1-2

Opnieuw op weg. De eerste verzen van Psalm 25 vormen in de oude kerk een zogenaamde antifoön, een inleidend psalmvers van de dienst op eerste adventszondag. De toon wordt gezet. In God alleen vindt de ziel haar troost, alleen Hem kan zij vertrouwen. Bij mensen kun je teleurgesteld worden, bij God niet. Dat is de basis van waaruit een gelovige het nieuwe kerkelijk jaar betreedt.

Met de eerste advent gaan we de drempel over van een nieuw jaar, ongeveer een maand voordat de 'gewone' kalender zegt dat er een nieuw jaar begint. Dat is in zekere zin eigenwijs. Hoezo denken wij op de kalender vooruit te kunnen lopen? Wat geeft ons die vermetelheid? De psalm geeft het antwoord. Alleen het vertrouwen op God helpt ons onze tijd als anders te verstaan dan de tijd die aangegeven wordt door de seculiere agenda. Er is al iets nieuws begonnen, zie je het niet?

Het is niet altijd eenvoudig de tijden te duiden. Zeker in tijden van crises kan een algeheel gevoel van malaise ontstaan. In deze dagen waarop het coronavirus hard toeslaat, vragen mensen om perspectief. Wanneer zal alles weer bij het oude zijn? Moet het werkelijk ons verlangen zijn dat alles bij het oude terugkomt? Of mag die merkwaardige tijdrekening van de kerk ons prikkelen om te bezien of God misschien een nieuwe weg met ons begonnen is?

We constateren dat de coronacrisis de secularisatie versnelt. Mensen lijken stilletjes uit de kerk te verdwijnen. Tegelijkertijd haken andere mensen aan die de laagdrempelige manier van online vieren aangrijpen om eens te kijken wat mensen toch in de kerk doen. We moeten niet terug, we moeten vooruit. Er ligt een uitdaging voor ons om het evangelie als hedendaagse boodschap te brengen. Dat is niet gemakkelijk, want de vraag dringt zich op: hoe nieuw moeten we worden? Is er dan niets zeker?

In het Nieuwe Testament leert Paulus ons dat er een nieuwe tijd begonnen is toen God Zijn Zoon naar de aarde zond. In Hem wordt de nieuwe mens openbaar. Het kerstfeest is het eerste grote feest van het nieuwe jaar. Jezus is op aarde geboren. Kerst bemoedigt ons en daagt ons uit om van de gebaande paden af te wijken en het in een stal te zoeken. Aarzelend gaan we op weg, zoekend en tastend. We zouden er niet komen als God ons niet de Geest van Zijn Zoon had gegeven, waarmee wij *Abba, Vader*, leren roepen. Door de Geest staan wij opeens rond de voederbak als kinderen van God. De Geest maakt ons tot nieuwe mensen, kinderen

van God. Dat is mooi. Maar dat is ook spannend. We voelen wel aan dat we voor nieuwe opgaven komen te staan, in ons persoonlijk leven en ook in de kerk. Hoe zal de kerk eruit zien? Moeten wij al het oude vertrouwde afleggen? God zelf heeft het aangedurfd opnieuw te beginnen in Christus. Het is een waagstuk geweest en dat is het nog steeds. Wat zouden wij dan aarzelen? Op God mogen wij vertrouwen. Hij zal ons niet te schande maken. De kerk is weleens bang geweest voor vernieuwing, maar ze heeft ook bewezen dat ze vernieuwen kan. Met de Geest in de rug en het beeld van Kerst op het netvlies gaan we getroost verder en bidden we met Psalm 104:30: 'Zend Uw adem en (w)zij worden geschapen, zo geeft U de aarde een nieuw gelaat.'

TV

*God, Schepper,
loop ik buiten
dan ruik ik de bloeiende jasmijn,
ik voel de wind langs mijn wangen.
Kinderen spelen in tuinen.
De lente dient zich aan.*

*Ik verlang zo naar nieuw leven, nieuw begin.
Maar steeds vaker ben ik binnen,
bang voor wat komen kan
voor alle kwetsbare mensen,
maar ook voor mijzelf en die mij lief zijn.*

*Wees met ons begaan.
God, ik vertrouw op Uw vernieuwende kracht.
Pasen ligt in het verschiet.
Leid ons door de diepte heen
tot een vernieuwd bestaan.*

1.4 Verbinden

Hoe goed is het, hoe heerlijk als broeders bijeen te wonen!

Psalm 133:1

De mens is geen kogel in een flipperkast die willekeurig heen weer schiet, willekeurig hier wat raakt en daar wat mist. De mens is aangelegd op contact en ontmoeting. We zien dat al bij het eerste mensenpaar. De dieren trekken in al hun schoonheid aan Adam voorbij, maar zijn hart springt pas echt op als hij een mens ziet als hij. Enthousiast roept hij het uit: 'Eindelijk een gelijk aan mij...'
In deze coronatijd worden we belemmerd in onze persoonlijke contacten. Feestjes worden afgezegd, jongeren missen het uitgaan in het weekend. Zelfs bij ingrijpende momenten in je leven als een huwelijk of een uitvaart moet je afstand houden en kun je maar een beperkt aantal mensen uitnodigen. Het samenleven van mensen staat onder druk. Er is eenzaamheid in huizen, je ziet weken niemand. Of juist het tegenovergestelde: je loopt elkaar in de weg. Er ontstaan spanningen tussen jou en je partner, je kinderen werken je op je zenuwen. Je zingt het eerste couplet van Psalm 133 niet van harte mee:

*Zie toch hoe goed, hoe lieflijk 't is dat zonen
van 't zelfde huis als broeders samenwonen.
Een liefdeband houdt hen tezaam.*

Ook in de Bijbel is de liefdesband tussen broeders en zusters aangevochten. Kaïn en Abel, Sara en Hagar, de broers uit de gelijkenis van de vader en twee zonen. In Psalm 133 gaat het niet alleen over familiebanden. Het is een pelgrimslied. Het wordt gezongen door mannen, vrouwen en kinderen die op weg zijn naar Jeruzalem. Broederlijk en zusterlijk zijn ze onderweg, al zullen er ook de nodige botsingen geweest zijn. Maar toch, de een helpt de ander als het te zwaar wordt. Er worden verhalen gedeeld, er wordt gelachen en gehuild. De pelgrims spreken elkaar moed in. De gezamenlijke tocht staat voor het leven dat je niet alleen kunt leiden. Mensen hebben mensen nodig.

De gezamenlijkheid missen veel kerkgangers in deze coronatijd. Het praatje met diegene waar je altijd naast zit in de kerk, het koffiedrinken na de dienst, het samen uit volle borst Psalm 150 zingen. Hierbij gaat het voor velen om meer dan gezelligheid. Ook de dichter van Psalm 133 geeft een verdieping aan het samenkomen van de pelgrims. Hij vergelijkt het met de olie waarmee Aaron gezalfd wordt. De geur van de olie verspreidt zich, het is de geur van de liefde, het stelt de heiligheid van God present.

En dat andere beeld: de dauw die de Hermon bedekt en levenskracht geeft aan bomen en planten. Het samenkomen in het heiligdom geeft voeding, nieuwe

levenskracht. Het draagt vrucht. Het leven krijgt een nieuwe glans als broeders en zusters in liefde samenwonen.

Toch is ook in de gemeente van Christus het ideaalplaatje soms ver te zoeken. In een overleg met collega's over kerk-zijn in coronatijd vertelde een van hen dat in zijn gemeente nieuwe spanningen ontstaan. In zijn veelkleurige gemeente is door de decennia heen veel ruimte ontstaan voor verschillen in visie op het geloof en geloofsbeleving. Maar nu staan er opeens nieuwe 'rekkelijken' en 'preciezen' op. Aan de ene kant broeders en zusters die nadruk leggen op protocollen en heel voorzichtig zijn. Aan de andere kant zij die meer ruimte zoeken en de anderen te angstig vinden. Deze tijd vraagt om geduld met elkaar en goed luisteren naar de ander. En bovenal: zie elkaar in het licht van Gods zegen die neerdaalt in de gemeenschap, in het licht van de presentie van Christus in Woord en Sacrament. Het doet me denken aan woorden van Dietrich Bonhoeffer in zijn boek *Leven met elkander*: 'Christelijke broederschap is niet een ideaal dat wij moeten verwerkelijken, maar een door God in Christus geschapen werkelijkheid, waaraan wij mogen deelhebben.'

WvI

*Eeuwige, onze God,
ons leven is ingrijpend veranderd
nu het coronavirus ook ons en onze samenleving bedreigt.
Met schaamte bedenken we ons onze onverschilligheid
toen het virus andere landen en volken trof
en worden we ons bewust van onze overmoed,
omdat we zo vaak denken alles in de hand te hebben.
Maar met dit virus blijkt die gedachte een illusie.
Goede God, wil bij ons zijn
nu angst en ontreddeering ons dreigen te overvallen,
angst voor het virus en het onzekere daarvan.
Ontreddeering omdat we niet goed weten
wat we kunnen doen tegen dit virus.
Wij bidden dat we ons niet zullen laten gezeggen door angst,
maar dat voorzichtigheid ons handelen zal bepalen.
Geef, dat wij mensen ons bewust zullen zijn,
dat ons handelen invloed heeft op anderen.*

2. Zoon

Wij geloven in één God, en in één Here Jezus Christus, die om ons mensen en om ons behoud is neergedaald uit de hemel.

God gaat ons begrip ver te boven. We kunnen Hem niet doorgronden. Des te wonderbaarlijker is het dat Hij met ons het gesprek aangaat. God doet moeite om dicht bij ons te komen en zichtbaar te zijn. We herkennen Hem het duidelijkst in de gestalte van een mens, Jezus van Nazareth. Een kind van eenvoudige komaf. God is in de gestalte van Jezus als mens benaderbaar en identiek aan ieder van ons. Hij heeft een leven geleid waarin pijn en verdriet zich breed maakten. Christa Anbeek, remonstrants theologe, sluit daarop aan. Ze legt uit dat het leven voor ieder van ons meer is dan geluk en succes. Het lijden hoort erbij. 'Lijden maakt je leven niet minder kostbaar. Dat is wat het christelijke symbool van het kruis mij in allerlei toonaarden zegt: daar waar lijden is, is het bijzondere en waardevolle van het leven niet weg...' Jezus, die de gestalte van een mens aanneemt, laat zien waar we de ultieme waarden van het menselijk leven kunnen vinden. Tegelijk geloven we dat Hij de mens naar Gods beeld is, die leeft zoals God het heeft bedoeld. Zijn naam is Immanuël, God met ons. In de Zoon is God solidair met de mens tot het einde. Hij blijft dienstbaar, zelfs waar mensen Hem verstoten en kruisigen. Hij offert Zijn leven, maar wordt opgewekt door Zijn hemelse Vader en verzoent zo mensen met God en met elkaar.

Meetrekken

Jezus deelt vrijwillig in ons menselijk bestaan. Hij kent het leven met alles wat erop en eraan zit. Hij heeft in het bijzonder oog voor kwetsbare mensen, mensen die weet hebben van de rafelranden van het leven. Hij focust niet op de vraag of zij de ellende mogelijk aan zichzelf te wijten hebben. Dominee Henri Veldhuis maakt in een boek een vergelijking met een huis dat in brand staat. Als iemand in zijn eigen huis de boel in brand steekt (een daad van zonde), dreigt hij om te komen in de vlammen die hij zelf heeft veroorzaakt. Maar Jezus gaat met inzet van Zijn eigen leven – om de metafoor vast te houden – het huis binnen om de mensen uit de vlammen te redden.

Genezen

Jezus heeft tijdens Zijn leven zieken genezen. De genezingen laten zien dat God het goede voor heeft met mensen. Jezus brengt hen terug bij de bron van levend water, bij God zelf. Door Zijn woorden en Zijn daden gaat het leven weer stromen. Hij raakt melaatsen aan. Ze worden genezen en kunnen uit quarantaine, ze mogen zich weer in het publieke leven begeven. We geloven dat Jezus, de Levende, de ban van de dood heeft gebroken. Hij neemt de ziekte zijn ultieme wapen af.

Verlaten

Stilte kan balsem voor de ziel zijn. In de stilte kun je het contact met God zoeken en vinden. Dat zijn heilige en heilzame momenten. Stilte kan echter ook drukkend zijn. Jezus kent beide ervaringen: in de afzondering is Hij in gesprek met God én in de verlatenheid krijgt Hij geen antwoord van God. De diepste ervaring is die aan het kruis, als Hij in de duisternis van verlatenheid een psalmwoord roept. Deze ervaring is herkenbaar voor velen die zich afvragen waar God is. Daarin is Jezus gelijk aan ons en zijn wij in gebied waar Jezus ook vertoeft. En... daar is God.

Zingen

Hoe zou je kunnen zingen in deze wereld waar zoveel verdriet is? Waar mensen lijden en afscheid moeten nemen? Jezus heeft vanaf Zijn geboorte deel aan het lijden van de wereld. Hij huilt omdat Zijn vriend Lazarus is overleden. Maar aan de vooravond van Zijn lijden en sterven zingt Hij samen met Zijn leerlingen de lofzang. Zo zingen pelgrims van alle tijden en alle plaatsen hun lied, door hun tranen heen. Want ze zetten de ene voet voor de andere, op weg naar een nieuwe toekomst. De graankorrel sterft en draagt veel vrucht.

*Zoals wij hier nu bij elkaar zijn:
samen, en tegelijk apart,
zo kan een mens zich ook voelen
als hij of zij iets meemaakt
dat afstand scheidt met anderen.
Als iemand de andere wereld betreedt van ziek-zijn,
of het onbekende terrein van de rouw.
Als iemand zo gegrepen kan zijn door angst
dat zij of hij zichzelf erin verliest.
Op die momenten is er een hand in de hand nodig
een huid op de andere huid.
Laat ons wegen vinden om elkaar nabij te zijn
ook als afstand geboden is.*

2.1 Meetrekken

*Hij leidde hen met een wolk overdag,
in de nacht met een lichtend vuur*

Psalm 78:14

We staan er niet alleen voor bij alle aanvechtingen die we kunnen voelen in de coronacrisis. God is aanwezig. Soms verborgen, dan weer zichtbaar. We raken in de persoon van Abram vertrouwd met de gedachte dat de Here God meetrekt met Zijn volk. In de antieke oudheid had iedere streek zijn eigen goden. Dat maakt je kwetsbaar als je van plaats verandert. Je raakt niet alleen je vertrouwde plaatsen kwijt, je begeeft je ook in een gebied waar andere goden de dienst uitmaken. Het is daarom opmerkelijk dat de God van Abram meetrekt met de aartsvader. Ze reizen gezamenlijk naar beloofd land. God is solidair met hem.

Verderop in de Bijbel lezen we dat God Zijn volk uit Egypte leidt en voor de Israëlieten uitgaat in de woestijn. Onze eerste associatie bij iemand die voorop gaat, is dat hij een leider is. Een gewichtig persoon, een president of koning die de cruciale beslissingen neemt. De joodse geleerde Levinas wijst op een ander aspect. Het is geen pretje om in de woestijn voorop te lopen. Het is lastig om de weg te vinden, want er zijn geen gebaande wegen. Je struikelt, zoekend naar een pad loop je schaafwonden op. Rijke gezelschappen die door de woestijn trekken, nemen een slaaf mee die vooroploopt en de risico's opvangt. Kortom, als er staat dat God voorop gaat in de woestijn, wil dat zeggen dat Hij zich gedraagt als dienstknecht voor Zijn volk. Hij loopt de kwetsuren op, zodat Zijn volk veilig kan wandelen. Hij haalt de struikelblokken weg, zodat wij veilig kunnen kuieren en behouden aankomen. Zo is onze God.

God leidt Zijn volk veilig, zodat het niet angstig hoeft te zijn. De Israëlieten ervaren dat al meteen na de uittocht uit Egypte. Het volk komt voor de Schelfzee te staan. Op het moment dat de joden van achteren worden bedreigd door de Egyptenaren beweegt de wolk zich van de voorhoede naar de achterhoede van het volk (Exodus 14:19). Voor het volk geeft dat licht in het donker. Voor de farao daarentegen is er slechts duisternis. Voor de joden wordt opnieuw Gods solidariteit onderstreept. De Heer beweegt zich naar de plaatsen waar de klappen dreigen te vallen. Om steeds weer herinnerd te worden aan Gods aanwezigheid tijdens de reis door de woestijn, op weg naar beloofd land, bouwen de joden ieder jaar een loofhut. Ze zetten zich met de hele familie in de hut en kijken door het schamele dak naar de sterrenhemel. Ze herinneren zich hoe de plagen van Egypte hen niet ten einde toe hebben getroffen. De pest van de Egyptenaren gaat aan hen voorbij. Ze ervaren tijdens hun woestijnreis wel ziekte en uitputting, maar er is voorbij de tegenslagen het besef dat de wolk hen opnieuw richting zal geven.

De wolk overdag en het vuur 's nachts zijn beelden die doen denken aan de wolk die Jezus onttrekt aan de ogen van Zijn discipelen en het vuur dat zich als tongen verdeelt over de mensen op Eerste Pinksterdag. Zo leert de Bijbel ons dat God trouw is aan Zijn belofte. Hij is nabij in goede en in kwade dagen, in voorspoed en in tegenspoed. Zijn aanwezigheid geeft ultiem vertrouwen. Hij is solidair met mensen, een leven lang. Vandaar dat Mozes ergens tijdens de woestijntocht, als het mis dreigt te gaan, de woorden uitspreekt: 'Als U niet zelf meegaat, laat ons dan niet verder trekken' (Exodus 33:15).

KvdK

Gebed om licht

*(licht in de duisternis, waarbij kaarsen in een zevenarmige
kandelaar kunnen worden aangestoken)*

*Eeuwige,
wij willen bidden om licht
voor mensen die zich niet licht en blij voelen,
voor iedereen voor wie het leven donker en verdrietig is.
Wij bidden om licht
voor kinderen en volwassenen die gepest worden.
Wij bidden om licht
voor wie ziek is en pijn heeft.
Wij bidden om licht
voor wie verdriet heeft
omdat iemand gestorven is.
Wij bidden om licht
voor kinderen en volwassenen
die moesten vluchten uit hun huis en hun land.
Wij bidden om licht
voor kinderen die honger hebben
en daarom niet goed kunnen groeien.
Wij bidden om licht
voor onze planeet, die wij uitputten
en waarvan wij het leven in gevaar brengen.
Ten slotte bidden wij om licht voor onszelf.
Eeuwige, help ons een lichtje te zijn in het donker.*

2.2 Genezen

*Heer, mijn God, ik riep tot U om hulp
en U hebt mij genezen.*

Psalm 30:3

'Jezus is gestorven voor al onze pijn en al onze angsten. We hoeven onszelf niet te genezen. We hebben de grootste Genezer aller tijden en Zijn Naam is Jezus Christus. En Hij geneest echt.' Het zijn woorden van Justin Bieber, een moderne popzanger, in een Engels tijdschrift.

Ik leg deze woorden naast die van Psalm 30. Ik hoor de uitspraak van Justin Bieber als een geloofsgetuigenis dwars tegen de menselijke ervaring in (ook al klinkt 'Hij geneest echt' een beetje defensief). Met het coronavirus in gedachten kijken we voor genezing naar de dokter en het RIVM. We missen geloofstaal en dat is jammer. Een goedwerkend medicijn of een vaccin is van belang, maar we zijn meer dan ons lijf. Als wij belijden dat Jezus onze genezer is, dan denken we aan de hele mens in alle facetten van zijn of haar leven.

Een crisis werpt ons terug op onszelf. Ik denk dat het ook onze ervaring was toen wij door het coronavirus overvallen werden. Teruggeworpen op onszelf kwamen moeilijke vragen naar boven over het milieu en onze omgang met de aarde. We spraken over de globalisering, de goedkope fabricering van producten in lagelonenlanden, de vele vliegbevingen. Mondiale problemen die we moeten aanpakken om rampen in de toekomst beter te kunnen beheersen. Er kwam ruimte voor existentiële vragen. We spraken over schuld en zochten naar een nieuwe samenleving. Maar gaandeweg merkten we ook dat de vragen weer verdwenen.

Het is goed om ons eigen leven onder de loep te nemen. Als we écht genezen willen worden, dan zullen we ons eerlijk af moeten vragen waaruit die genezing moet bestaan. Het is goed om bij het evangelie te rade te gaan. Jezus genas mensen die door hun ziekte helemaal aan de rand van de samenleving terecht waren gekomen. Hij was hun enige hoop. Ze waren bereid hun leven te laten veranderen. Een aantal van hen volgde Jezus na die bijzondere gebeurtenis. Deze zieken wisten hun nood te peilen. Ze wisten dat ze alleen niet verder konden. Waar zijn wij? Hebben we Jezus nodig? Of is onze diepste nood alweer voorbij? Ondanks de ernst van de crisis zijn er steeds meer mensen die het coronavirus ontkennen of zeggen dat het maar om een griepje gaat. Het blijkt lastig om de diepte van de crisis te peilen. Als we eenmaal een vaccin hebben, dan gaat het leven op oude voet verder. Waar blijven we met ons schuldgevoel? Was het wel

echt? Genezing heeft in de Bijbel alles te maken met een gezonde relatie tussen God en mens. Jezus kan ons niet genezen als wij niet bereid zijn terug te keren op onze wegen.

Het doet me denken aan het verhaal van Jezus die tien melaatsen geneest. Hij is diep teleurgesteld als maar een van de tien terugkomt om Hem te danken. De coronacrisis vraagt om zelfonderzoek en de bereidheid dingen te veranderen. Het is niet voorbij als wij het virus hebben overwonnen. We laten God in de steek als wij op de oude voet verder gaan. We moeten God loven en prijzen, maar dat kan niet zonder onze ommekeer. Ons loven en prijzen mag niet schel gaan klinken. Als wij niet trouw zijn en niet oprecht durven vragen waar wij staan en niet durven onderkennen hoezeer wij God nodig hebben, dan wordt loven en prijzen onoprecht. Jezus geneest echt. Dat is zeker. Maar genezing vraagt ook wat: een nieuwe weg, oprechte trouw aan Gods gebod, en misschien wel een heel nieuw leven.

TV

*God, U maakte zich aan David bekend,
U was met hem vertrouwd,
U was met barmhartigheid bewogen.
Wij kunnen slechts leven
als we Uw hartslag ervaren.
Ja, dan komt er nieuwe zuurstof in onze aderen,
dan versterkt zich onze ziel
met moed, hoop, kracht en sensibilliteit.
Dan zijn we ons hernieuwd bewust
dat ons handelen invloed heeft op anderen.
We spreken ons vertrouwen uit
dat U bij ons bent,
dat wij niet uit Uw hand vallen
en dat ieder leven telt in Uw ogen.
We prijzen U, in Jezus Christus,
Uw Zoon en onze Heer.
U bent het licht in ons leven.*

2.3 Verlaten

Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten?

Psalm 22:2

Het is stil bij God. Dit is geen heilige stilte. Dit zwijgen van God is een drukkende, benauwende stilte. Stilte die verscheurd wordt door 'waarom?' Waarom hebt U mij in de steek gelaten? Verderop in de psalm horen we wat er gaande is. Spot en bedreiging. Doodsgevaar. En God? U legt mij neer in het stof van de dood. Waarom zwijgt U? Zo bent U niet. U bent de Heilige. Ik ken de verhalen van vroeger. Onze voorouders hebben op U vertrouwd en dat was niet tevergeefs. Maar waar bent U nu, in deze crisis? Zo bent U niet. Of zo bent U wel, de Heilige. De Verborgene. Waarom? U bent de Heilige die op Israëls lofzangen troont. Als we niet zingen kunnen, waar blijft dan Uw troon? Waarom antwoordt U niet, waarom verbergt U zich?

God verbergt zich in Psalm 22 en de eeuwen door. Hij verbergt zich ook voor de Mensenzoon, van wie Marcus in het begin van zijn evangelie belijdt: Hij is de Zoon van God. Opnieuw klinkt het psalmwoord tot God, het waarom aan het kruis. De Zoon roept met luide stem: 'Eloï, Eloï, lama sabachtani?' In diepe verlatenheid. Voor Hem is geen plaats op aarde tussen de mensen. Voor Hem is geen plaats in de hemel bij de Vader. Hij hangt tussen hemel en aarde. Hij is buitengesloten, in isolatie. Immanuël, God met ons, is door God in de steek gelaten.

Juist daar in die verborgenheid komt de Verborgene aan het licht. Zo is Hij met ons. Niet als de bevrijder op afstand die er engelen op uitstuurt. Hij is met ons in onze verlatenheid. In onze *social distancing*. In al ons lijden, in al ons roepen. Hij is met ons en zo zijn wij met Hem. Hij is solidair met ons en wij zijn solidair met Hem. We lijden mee met de lijdenden, leveren in met hen die inleveren, zijn eenzaam met de eenzamen, en overbruggen met Hem de sociale afstand. We staan niet op onze rechten maar leven van Gods genade. We zijn dankbaar dat we woorden hebben om te delen. Woorden die zeggen dat er meer is, dat er hoop is, omdat God er is. Als al onze aandacht uitgaat naar de crisis en we geen rekening meer met God houden: Hij is er. Als er zoveel van ons leven is afgebroken dat het vertrouwen van onze voorouders in ons wankelt: Hij is er. Hij wankelt mee.

Hij is er, en daarom roept Hij: Mijn God, mijn God. Al heeft Hij mij verlaten, al wordt de crisis erger en erger, al duurt het langer en langer: ik blijf roepen omdat Hij er is. Omdat Hij is. Hij is de Eeuwige. En de Eeuwige roept zelf. Hij, van wie de Kerk de eeuwen door belijdt: God uit God, die mens geworden is om

ons mensen, om ons behoud. God door God verlaten. De Eeuwige roept tot de Eeuwige. En roepend geeft Jezus de Geest. De centurio, de commandant van de Romeinse soldaten, zegt: Werkelijk, deze mens was Gods Zoon. En dan doet het er niet toe of hij het meent of alsnog spot. Wat hij zegt is waar. Luid roepend blaast Jezus de laatste adem uit. In de tempel scheurt het voorhangsel, van boven naar beneden. Zo laat de Verborgene zich zien. Zo heeft God ons van een antwoord voorzien: Ik ben er. Ik ben in de psalm. Ik ben aan het kruis. Ik ben er tijdens een pandemie. Daar kun je Mij vinden. Als de roep 'waarom?' de benauwende stilte van verlatenheid doorbreekt is Hij het meest nabij.

Waarom?

'Hij veracht de zwakke niet,
verafschuwt niet wie wordt vernederd,
Hij wendt Zijn blik niet van hem af,
maar hoort zijn hulpgeroep' (vs 25).

Daarom.

JvB

*Liefdevolle God en Vader,
Uw eeuwige liefde is ons steeds nabij.
Zelfs in de duisternis van onze dood
daagt het licht van Uw leven op.
Zie naar ons om
nu we ons zo verdrietig voelen.
Wees ons nabij in dit uur
nu we onze droefheid en dankbaarheid delen met elkaar.
Zodat we troost vinden in goede woorden,
dierbare herinneringen of op tonen van muziek.
Neem ons bij de hand en leid ons naar U toe,
vandaag en alle dagen van ons leven,
in de naam van Jezus, de opgestane.*

Amen.

Gebed bij gedachtenis

*Wat hebben we samen
gelachen en gehuild.
Wat hebben we samen
gebeden en gedankt.
Wat hebben we samen
gezongen en gezwezen.*

*En nu laat jij de leegte achter
die hier niet meer te vullen valt.
Onherroepelijk ben jij ons voorgedaan,
en wij die leven blijven voorgoed verweesd achter.*

*Het went immers nooit
en toch raak je er zo vreemd mee vertrouwd.
De beminden loslaten
bij de grens die ieder kent.*

*Ik herinner mij nog zoveel Heer,
je gulle lach, je indringende blik.
Dat zachte kneepje in mijn hand,
die laatste zoen op je voorhoofd, de laatste zegen.*

*Graven worden gezichten,
gezichten worden geschiedenissen,
geschiedenissen worden verlangens,
verlangens die vragen om de jongste Dag.
Jullie zijn de Heiligen ons voorgedaan,
de beminden van de Heer.
Reisgenoten Gods
om voor altijd bij Hem te zijn.*

*Heer, houd ook in mij Uw vlam brandend,
tотdat ook mijn geloven aanschouwen wordt
en we samen rondom Uw troon staan.
Waar geen dood meer is en pijn,
maar U alles in allen bent.
En onze reis ten einde is.*

2.4 Zingen

*Keer ook nu ons lot, HEER,
zoals U water doet weerkeren in de woestijn.*

Psalm 126:4

De dichter van Psalm 126 denkt terug aan dat grote moment in de geschiedenis van het joodse volk waarop de koning van Babel zei: 'Jullie mogen van mij weer naar huis.' Ik kan me zo voorstellen dat mannen en vrouwen elkaar hebben aangestoten. 'Horen we dit goed? Mogen we echt naar huis?' Het lijkt wel een droom, maar het is waar. De koffers worden gepakt en daar gaan ze: oude mannen, jonge vrouwen, stoere knapen en huilende baby's. Zingend op weg naar huis, waar kun je beter zijn! Maar dan is er opeens een omslag in dit vrolijke lied. Er klinkt een gebed: 'Keer ook nu ons lot, HEER, zoals u water doet weerkeren in de woestijn.' De terugkeer van de ballingen naar het gewone leven blijkt minder rooskleurig dan gedacht. Het land, vloeiende van melk en honing, is in werkelijkheid minder mooi dan in hun dromen. De dichter gebruikt hier een beeld uit zijn dagelijkse leefwereld. Als je in de woestijn woont is het niet verwonderlijk dat je reikhalzend uitzielt naar het moment waarop de regen komt. De verzengende hitte en de ongenadige droogte zijn niet uit te houden. Je verlangt naar die dag waarop door de droge rivierbeddingen het water kolkend en bruisend naar beneden komt. Deze wadi's kunnen het niet aan, en het water stroomt over de grond naast de wadi. Dat is goed nieuws, want dat is de grond waar de boer het zaad heeft gezaaid. Toen hij daar liep stond de zon nog ongenadig hoog aan de hemel, er was geen wolkje aan de lucht. Maar de boer strooide het zaad breeduit. Huilend!

Waarom tranen tijdens het zaaien? Dat is misschien moeilijk voor te stellen voor iemand die leeft in overvloed, van wie de koelkast royaal gevuld is. Voor die boer en zijn gezin is er alle reden om te huilen. Van het zaad dat hij nu over de velden strooit - waarvan een deel opgegeten wordt door de vogels en een ander deel overwoekerd wordt door het onkruid en daardoor niet ontkiemt - had hij een brood kunnen bakken voor zijn gezin. Dat brood had hongerige magen kunnen vullen. 'Geef ons heden ons dagelijks brood.' Het zaad in zijn handen is een offer dat hij brengt. De boer zaait niet uit overvloed maar uit tekort. Vandaar die tranen, vandaar het intense verlangen naar de regen die het zaad zal doen ontkiemen. Het zal toch niet voor niets gezaaid zijn? Vandaar ook het feest als het water door de wadi's stroomt, want dat betekent letterlijk: brood op de plank, leven!

We kunnen veel leren van deze boer die met tranen in zijn ogen dit offer brengt. Ook wij zaaien in deze tijd misschien wel uit tekort. We zijn beperkt in onze mogelijkheden. Je kunt niet op bezoek bij je zieke vader, je armen zijn te kort. Het

vieren van de Maaltijd van de Heer is gemankeerd, we mogen niet zingen, en de online viering voelt misschien wel als surrogaat.

De boer gaat op pad met het kostbare zaad in zijn tas, omdat hij terugkijkt op die dag - vorig jaar en het jaar ervoor - waarop de regen kwam. Vanuit die terugblik durft hij ook vooruit te kijken. De situatie maakt hem niet niet passief. Met tranen in de ogen gaat hij op pad. En hoor ik het goed, klinkt er in de stilte van de woestijn een lied?

We missen het samen zingen in de kerk nu er beperkt of vóór ons gezongen wordt. Het is geen gemakkelijke weg, de weg van het graan. Een weg van tranen. Van geduld en volharden, van vertrouwen en uiteindelijk oogsten. We vinden deze weg niet uit onszelf. Jezus Christus is ons voorgegaan. De graankorrel in de aarde, maar bovenal de eersteling van de oogst. Door tranen heen zingen we in ons hart, met de pelgrims van vroeger en nu, een lied van verwachting: 'U zij de glorie, opgestane Heer! U zij de victorie, nu en immermeer.'

WvI

*Soms verlangen wij,
als de moede hinde
die naar het klare water smacht,
terug naar hoe het was
toen we met zijn allen
vrijuit
naar Uw huis
konden komen
en we samen
zonder zorgen
konden zingen,
bidden,
stil worden
en elkaar
een hand geven.*

3. Vader

*Wij geloven in één God,
de almachtige Vader, Schepper van hemel en aarde.*

God is dicht bij ons. We spreken Hem aan als 'onze Vader'. Deze woorden laten iets zien van vertrouwdheid. Zoals je weet dat er een biologische vader is, zo mag je vertrouwen dat er een geestelijke vader is. Het heilige respect, de distantie van de onuitsprekelijke naam wordt ingehaald door de persoonlijke verhouding. We komen voorbij de minder persoonlijke 'al-woorden' en 'on-woorden': almachtig, alwetend, onzichtbaar, onveranderlijk, oneindig. We ervaren Zijn persoonlijke nabijheid: Abba, Vader. Dat we de Eeuwige 'onze Vader' noemen kan ertoe leiden dat we God als man zien. Maar God is de 'gans Andere', man noch vrouw. In de Hebreeuwse Bijbel wordt ook met vrouwelijke woorden en beelden over God gesproken. Een voorbeeld daarvan is barmhartig, *racham* in het Hebreeuws. Het is verwant aan het woord voor baarmoeder en verwijst naar innige gevoelens die je diep raken. Je voelt emotie tot in je buik. Als God Zichzelf aan Mozes bekendmaakt, staat barmhartigheid voorop (Exodus 34:6).

Schepper

Dat de schepping er is en dat deze zich aanpast aan wisselende tijden heeft naar ons besef alles te maken met de aanwezigheid van God. God is de schepper. Hij is als een tuinarchitect betrokken bij het ontwerp en als tuinman bij het onderhoud. Als mens zijn we ergens in de tijd in de schepping binnengekomen. We verwonderen ons over het simpele maar verbazingwekkende feit dat we bestaan. Dat andere mensen bestaan en dat de wereld kleur en geur heeft. We hadden er evengoed niet kunnen zijn. Vanuit het geloof mogen we ons leven zien als gewild door God. Hij kiest voor ons en herschept ons. Hij schenkt ons vertrouwen, Hij vertrouwt ons Zijn schepping toe om die te bewerken en te bewaren.

Rechter

God staat tegenover ons. Hij is onze Schepper; wij zijn Zijn schepselen. God spreekt over ons. Hij vertelt ons wat Hij van ons leven vindt. Hij is Rechter van heel de schepping die Hij zelf gemaakt heeft. Van deze Rechter verwachten we dat Hij recht doen zal. Daarom komen we tot Hem met de zaken die ons bezighouden. Mensen maken keuzes die de schoonheid van het leven ondergraven. Er is veel dat ons bedreigt, waaronder een klein, vernietigend virus. Zal de Rechter ons beschermen en een uitspraak doen? Ontzenuwt Hij het kwaad opdat de schoonheid zichtbaar blijft?

Bevrijder

Het is geen toeval dat het volk Israël steeds weer teruggrijpt op de uittocht uit Egypte. De joden hebben daar ervaren hoezeer God paal en perk stelt aan de ellende. Hij leidt weg uit de ballingschap. Hij doet dat uit Egypte. Hij doet dat uit Babel. Dit motief is zo sterk dat elke nieuwe generatie joden zich tijdens feesten inbeeldt dat ze zelf de bevrijding meemaken. Het is alsof je zelf uit Egypte trekt. Het is alsof je voor het eerst de leefregels hoort die het leven bevorderen zoals het is bedoeld. God zegt tegen jou persoonlijk: 'Ik ben de Here, jouw God, die ook jou uit Egypte bevrijdt. Wees goochem en houd je aan de volgende richtlijnen' (Exodus 20).

Wijsheid

Wijsheid en schepping zijn broer en zus. Zoals de schepping er was voordat wij mensen op het toneel verschenen, zo is volgens joodse overlevering de wijsheid van voor de schepping. Het gaat om diepe wijsheid die we niet zelf hebben bedacht maar die opwelt uit God zelf, de bron van Leven. Levenswijsheid die steeds weer begint bij het besef dat we ons als mens tot God Zelf verhouden. 'De vrees voor God is het begin van de wijsheid', zegt de schrijver van Spreuken. Vrees is daarbij niet zozeer angst, maar eerbied als antwoord op het besef dat je ziel in aanraking komt met God. Henk Vreekamp verwoordt het als volgt: 'Het komen van God tot de mens roept de vreze des Heren op als het leven in diep ontzag en huiverende eerbied.'

3.1 Schepper

Gekroond met glans en glorie

Psalm 8:6

Psalm 8 is in de nacht geschreven. David, de dichter, kijkt op naar de hemel die Gods luister toont. De nacht doet iets met mensen. Overdag zijn we druk, vinden we afleiding. In de nacht zijn we ons ervan bewust hoe klein en kwetsbaar we zijn. De ruimte is oneindig, het heelal zwijgt. De maan en de sterren geven slechts een bleek licht dat de duisternis niet klein krijgt. Wie ligt er niet af en toe te tobben? Misschien juist ook nu. Het coronavirus houdt ons soms uit onze slaap. We zijn bang dat wij of iemand die ons lief is ziek wordt, dood gaat. Bang dat we onze baan verliezen, ons bedrijf kapot gaat. In het holst van de nacht worden onze zorgen uitvergroot.

Deze psalm brengt ons in de nacht op andere gedachten. Het is een hymne die begint en eindigt met God. De Heer die machtig is op heel de aarde is onze God. 'Zie ik de hemel, het werk van Uw vingers, de maan en de sterren door U daar bevestigd...' Deze woorden roepen bij mij het beeld op van Michelangelo's schilderij van de schepping in de Sixtijnse kapel: God die met Zijn vingers Adam met grote tederheid aanraakt. In die oneindige ruimte is het de mens die zich verwondert en zich afvraagt: wat is dan de sterveling dat U aan hem denkt? Wie tobt in de nacht mag zich getroost weten, want God ziet om naar ieder menskind. Wanneer we dat bedenken kunnen we het zwijgende heelal verdragen, schrijft Van Ruler in een meditatie bij deze psalm. Gods macht op aarde is overigens niet vanzelfsprekend. Er zijn wraakzuchtige vijanden van wie het verzet gebroken moet worden. Hoe God dat doet is uiterst merkwaardig. Hij heeft Zijn kracht gegrondvest in de stemmen van kinderen en zuigelingen. Zij beantwoorden nog het meest aan Gods bedoelingen. Zij roepen om leven. Op die roep breekt alle vijandigheid stuk.

In de psalm wordt niet alleen Gods lof gezongen, maar ook die van de mens. 'U hebt hem bijna een god gemaakt, hem gekroond met glans en glorie.' Deze woorden rijmen op het scheppingsverhaal van Genesis 1 waar verhaald wordt hoe de mens geschapen wordt naar het beeld van God. Deze mens krijgt de zegen mee en de opdracht de aarde onder Zijn gezag te brengen. Hij mag heersen over dieren, bomen en planten. De mens als kroon, 'corona' op de schepping.

Was dat wel zo'n goed idee, vragen we ons af met de kennis van nu. We hebben die heerschappij wel heel enthousiast uitgeoefend. Met als resultaat een geplunderde en uitgeputte aarde die bezwijkt onder onze manier van leven. We worden er

zelfs ziek van. Sommige mensen zeggen: in het coronavirus slaat de aarde terug, de natuur tikt ons op onze vingers. Anderen zeggen: het coronavirus is een straf van God omdat Zijn schepping bij ons niet in goede handen is. Wat we ook van deze uitspraken vinden, ze zetten ons in elk geval aan het denken.

De schrijver van de Hebreeënbrief in het Nieuwe Testament citeert uit Psalm 8 en zet er een kanttekening bij. Hij schrijft: dat alles aan de mens is onderworpen zien wij nu nog niet. Wel zien we dat Jezus vanwege Zijn lijden en dood nu met eer en luister gekroond is. Het delen in Zijn eer en luister staat voor ons nog uit, als een belofte voor de toekomst. In de psalm is geen sprake van 'nu nog niet'. De psalmist bezingt hoe God het werk van Zijn handen aan ons toevertrouwt. We moeten kritisch zijn op onze omgang met de schepping, maar we hoeven niet gering over onszelf te denken. Onze handen brengen cultuur en kunst voort. We vergaren kennis en vaardigheden. We hebben ziekten overwonnen. Nu er langzaam maar zeker vaccins beschikbaar komen, mogen we hopen dat het coronavirus wordt bedwongen. Ook dat is de mens. Maar we moeten wel onze plaats kennen: gekroond met glans en glorie, maar voluit schepsel. We leven bij de gratie van God, onze Schepper. Wij zingen Zijn lof: 'Heer onze God, hoe machtig is Uw naam op heel de aarde...'

JvR

*In de storm van deze tijd is het overal in de wereld alle hens aan dek,
artsen en verplegers, specialisten en leidinggevenden
doen hun best om ons overeind te houden.
Maar hier en daar wordt er ook al nagedacht:
wat betekent het dat de natuur de mens nu naar de kroon steekt
en heel zijn handel en wandel stillegt?
Is de mens nog koning van de wereld
of is hij toch kleiner en kwetsbaarder dan wij dachten?
Worden wij nu toch weer teruggeworpen
op een méér, op U die de wereld leidt en draagt
door Uw woord en Geest van liefde?*

3.2 Rechter

*Hij is in aantocht, in aantocht is Hij als rechter van de aarde.
Rechtvaardig zal Hij de wereld berechten,
de volken oordelen, trouw aan Zijn woord*

Psalm 96:13

Een gebed

Rechter van de aarde, Koning,
die de volken naar recht en wet oordeelt,
zult U ook het virus oordelen?
We hebben een psalm die van U zingt,
een nieuw lied voor U.
We roepen heel de aarde, alle volken op Uw naam te prijzen,
want U redt.
Laat heel de schepping juichen, de natuur blij jubelen,
want U komt.
Want U komt, want U komt om de aarde te oordelen.
U zult ons oordelen, trouw aan Uw woord,
rechtvaardige Rechter.
U zet de dingen recht.
Ook het virus?

Het is niet te klein voor U, niet ongrijpbaar.
Het gaat rond in Uw schepping.
U bent Rechter van de aarde. Heel de aarde.
Over U zingen we:
'Zijn Godd'lijk almacht spreekt, en 't is er,
Zijn wil gebiedt, en 't wordt terstond.' (Psalm 33:5, berijming 1773)
Een enkel woord in de storm, een bestraffend woord,
de winden en de zee buigen onder Uw oordeel,
het wordt stil.
En bij Jeruzalem, een vijgenboom is veroordeeld, is verdord.

Hebt U ook een woord voor het virus?
Dat is voor U toch niet te groot?
U bent God, onze Vader. U voorziet in al wat ons doet leven.
We leven niet van het toeval.
Daarom, welk woord hebt U voor nu?

Hebt U ook een woord tegen het virus?
Het leven van mensen is toch kostbaar in Uw ogen.
Zo kostbaar, dat het 'U zult niet doodslaan'
ook voor de stier of welk dier ook geldt
dat een mens doodt (Exodus 21:28).
U hebt tegen Noach gezegd:
'En ik zal genoegdoening eisen wanneer jullie eigen bloed,
waarin je levenskracht schuilt, wordt vergoten;
ik eis daarvoor genoegdoening van mens en dier' (Genesis 9:5).
Gaat U genoegdoening eisen van dat virus
dat ons bloed vergiet en zoveel druk op ons legt?
Wanneer zult U komen?

U zult de wereld oordelen in gerechtigheid. Dan toch ook het virus.
En de volken... gaan wij vrijuit in ons zoeken naar een schuldige?
Gaan wij vrijuit in onze manier van omgaan met Uw schepping?
Rechter, gaat U ons laten belijden
dat we er van alles aan gedaan hebben om de pandemie te bevorderen?
En we doen het nog veel te veel.
We hebben nog zoveel te leren.

Rechter – Koning, regeer ons, breng ons in Uw rijk van vrede,
vrede met U, met elkaar en heel Uw schepping.
En het virus?
U zult recht doen.
U zult rechtvaardig de wereld richten.
U zult komen, licht in de duisternis.
En wij bidden: Onze Vader, verlos ons van de boze ... van het boze ...
Want van U is het Koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid tot in eeuwigheid.
Amen.

En het virus?
Tegenover dat:
'Onze Vader, amen.'

JvB

3.3 Beurijder

*Bij U, Heer, schuil ik, maak mij nooit te schande.
Bevrijd mij en doe mij recht, hoor mij, haast U mij te helpen,
wees voor mij een rots, een toevlucht,
een vesting die mij redding biedt.*

Psalm 31:2-3

In het kielzog van het joodse volk hebben wij God leren kennen als Bevrijder. Daardoor hebben wij grote moed, of beter: mogen wij grote moed vatten. Van Lea Dasberg, een joodse pedagoog, weten we dat haar moeder in de Tweede Wereldoorlog weigerde een rugzak klaar te zetten voor het geval dat de Duitsers zouden komen om het gezin mee te voeren. Toen de Duitsers kwamen, wist ze hen af te poeieren. Ze had niets klaarstaan. Ze weigerde te geloven dat zij niet tegen de machten van het kwaad op zou kunnen. Natuurlijk weten wij dat zo veel andere gezinnen weggevoerd werden. Het is te simpel om te zeggen dat wij God als Bevrijder leren kennen en dat ons daarom niets zou overkomen. De geschiedenis leert anders. Toch mag de moeder van Lea Dasberg ons inspireren om ons niet mee te laten voeren door angst, maar steeds bij God terug te keren. Angst doet rare dingen met een mens. Tien procent van de Nederlanders gelooft in complottheorieën. Ze gaan van de gedachte uit dat samen met het vaccin een chip ingeplant kan worden, waarmee de overheid ons kan beheersen. Of ze denken dat satanisten ons regeren en het bloed van kleine kinderen drinken. Tot mijn grote schrik zijn ook weer allerlei antisemitische geluiden te horen. Het past ons als kerk om daar luid en duidelijk afstand van te nemen. Dit kan niet en dit mag niet.

Maar als we stelling nemen tegen complottheorieën, laten we dan ook een voorbeeld zijn van het overwinnen van de angst. Er zijn veel mensen die in nood verkeren en de angst voor het virus niet meer de baas kunnen. De psalmen laten zien dat God ook in diepe nood als Bevrijder een rol kan spelen. 'Bevrijd mij en doe mij recht', zegt de psalmist van Psalm 31. Hij spreekt een gebed uit dat heen en weer slingert tussen klacht en Godsvertrouwen. Als hij spreekt van bevrijding is dat bevrijding van angst en onzekerheid. Want in zijn angst denkt de psalmist dat hij verbannen is uit Gods ogen. Wat moet hij zonder God. Is dan niet alles verloren?

Angst doet rare dingen met mensen. Bevrijding, bevrijden zijn belangrijke woorden in de Bijbel. Centraal staat de bevrijding uit het land Egypte. Het gedenken hiervan geeft het joodse volk moed om perioden van angst en onderdrukking te doorstaan. Er zijn talloze bijbelteksten waarin naar deze bevrijding wordt verwezen. De herinnering, jaarlijks met Pasen, gaf en geeft moed en vertrouwen. Door Jezus Christus geloven wij dat wij als christelijke gemeente deel hebben gekregen aan

deze bevrijdingsgeschiedenis. Dat wil niet zeggen dat we niet meer bang zijn. Het betekent wel dat wij weerbaar mogen zijn in tijden van nood. Wij hebben geen complottheorieën nodig als houvast, we hebben ons houvast in God. We kunnen elkaar weerbaarheid leren, zoals de moeder van Lea Dasberg deed. Uiteindelijk weet de psalmist anderen te bemoedigen: 'wees sterk en houd moed' (vs 25). Ik denk aan al die kerken die een spandoek buiten hebben gehangen: Houd moed, heb lief. Het is een sterke tekst die mensen aanspreekt. We zullen kracht ontlene aan ons vertrouwen op God. Moed vinden in de wetenschap dat God een bevrijder is, vanaf het begin dat Hij het joodse volk wegleidde uit Egypte tot aan dat moment waarop Zijn Zoon voor ons stierf aan het kruis. God leidt weg uit angst en schuld en belooft ons Zijn eeuwige trouw.

TV

*Onze Vader
die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd,
Uw koninkrijk kome,
Uw wil geschiede
op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood,
en vergeef ons onze schulden,
zoals wij onze schuldenaars vergeven.
En leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.
Want van U is het Koninkrijk
en de kracht
en de heerlijkheid
in eeuwigheid.
Amen.*

3.4 Wijsheid

*Het begin van wijsheid is ontzag voor de HEER,
wie leeft naar Zijn wet, getuigt van goed inzicht.*

Psalm 111:10

De coronacrisis legt een grote druk op mensen. Er worden angsten wakker geroepen. Waar is dat virus dat mij zomaar ziek kan maken? Is iedere toevallige voorbijganger een potentiële bedreiging? Als ik het krijg, hoor ik dan bij de grote meerderheid die er doorheen komt, of... En stel je voor dat mijn oude vader met zijn zwakke gezondheid het virus opdoet? Vragen te over, we zoeken naar antwoorden. We kijken naar tv-programma's waar experts vertellen over COVID-19, de manier waarop het zich verspreidt, wat het allemaal teweeg kan brengen in het lichaam. We zuigen de informatie op en volgen de statistieken dag voor dag. Of die waterval van feiten en visies goed is voor onze geestelijke gezondheid vragen we onszelf niet af. De behoefte aan informatie en kennis is te groot.

De coronacrisis brengt een deukje in ons maakbaarheidsdenken. Een deukje, want de crisis is vervelend en het is een drama voor individuele mensen die ziek worden of sterven, maar we zijn ervan overtuigd dat we dit virus eronder zullen krijgen. Wetenschappers werken dag en nacht aan een vaccin. Vroeger of later zullen we als mensheid COVID-19 overwinnen!

In deze wirwar aan informatie en emoties kun je verlangen naar wijsheid en inzicht. Naar een vluchtheuvel waar je op adem komt. Als christelijke gemeente belijden we dat God zelf de bron van wijsheid is. Waar wij mensen chaos en ontregeling zien, belijdt de Heidelbergse Catechismus dat alles ons toekomt uit Gods vaderlijke hand (Heidelbergse Catechismus, zondag 10). Dat roept de vraag op naar de oorsprong van het lijden: hoe leggen we een link tussen God en het virus? Ik merk dat ikzelf en vele anderen voorzichtig zijn om hier een uitspraak over te doen. Maar zondag 10 is ook een uiting van vertrouwen. Je kunt niet dieper vallen dan in de handen van God.

Hoe worden wij wijze mensen? Volgens de Schriften is die man of vrouw wijs die ontzag heeft voor de Heer en leeft naar Zijn wet (Psalm 111:10; Job 28:28). Ontzag voor de Heer wil zeggen dat we als mens onze plaats kennen. In de Statenvertaling staat 'vreze des Heeren'. Vrees is een diep woord. Dat gaat niet zozeer over angst, maar over eerbied voor wie boven je staat. Over heilig ontzag, omdat we als mens gekend zijn door de Eeuwige die we in geen (denk)beeld kunnen vangen (Psalm 139). God heeft in Zijn geschiedenis met Israël en in de komst van Zijn Zoon getoond dat Hij genadig en liefdevol is (Psalm 111:4). Wie

de heilsdaden van de HEER onderzoekt en erkent, kan niet anders dan buigen voor Zijn grootheid. We zijn kleine mensen en tegelijk hoog geacht. God de Vader buigt zich en zendt Zijn Zoon onder ons (Filippenzen 2,5-11). Hij ziet ons aan in ontferming en zoekt ons op omdat Hij ons liefheeft. De wetenschap dat deze God de bron van de wijsheid is, kan ons rust geven in een onrustige wereld.

Hiermee zijn we er nog niet. Wijsheid is in de Bijbel niet alleen een gave maar ook een opdracht. We lezen dat in de tweede helft van vers 10: 'wie leeft naar Zijn wet, getuigt van goed inzicht.' (vgl. Job 28:28) We mogen dan kleine mensen zijn met beperkte mogelijkheden, we worden wel aangesproken en in beweging gezet. Onze kleinheid betekent niet dat God ons kleineert. Met vallen en opstaan mogen we medewerkers van God zijn. Bescheiden en in afhankelijkheid van de Eeuwige die deze wereld in Zijn hand heeft.

Bonhoeffer schrijft aan het eind van de Tweede Wereldoorlog in een brief vanuit de gevangenis dat de kerk van zijn dagen twee taken heeft: bidden en het goede doen onder de mensen. Dat zou ook in onze tijd wel eens de roeping kunnen zijn van de gemeente van Christus in deze wereld waar corona rondwaart. God vrezen, bidden om wijsheid en in navolging van Christus - de Wijsheid van God - vruchten dragen en zo de last van mensen verlichten.

Wvl

*Afstand en nabijheid,
overall en altijd is het zoeken
naar de juiste balans tussen deze twee.
In welke situatie is ingrijpen nodig
en wanneer is niets doen de beste handeling?
Welk relletje moet hardhandig worden afgestraft
en wanneer is optreden olie op het vuur gooien?
Welk land helpen wij als er een ramp gebeurt
en welk land is erbij gebaat als wij ons er niet mee bemoeien?
Laat Uw liefdevolle hand de onze leiden.*

Middaggebed

*O God,
hier bijeen, zo'n moment, midden in de stad.
Hier horen wij wat buiten deze kerk gaande is,
hier zien wij het licht dat over Uw wereld staat,
en hier in dit huis richten wij ons
in stilte, in woord, in lied,
op diepte.*

Wij bidden om inzichtelijkheid en openheid, vertrouwelijkheid.

*Hier, midden in de stad, kunnen wij niet anders
dan ons verbonden weten met waar wij vandaan kwamen –
de straten, de huizen, ons eigen huis, onze kamer,
de spanningen, de zorgen.
En hier in dit huis richten wij ons
in stilte
op nabijheid, op liefde.
Wij bidden om verbondenheid
en geloof en hoop en inzicht.*

*Midden in de stad bidden wij tot U,
want hier weten wij ons machteloos en klein.
Hier weten wij van de kleinheid
van ons eigen denken en doen en laten.
Wij bidden om moed en volharding, om vrede en geloof.
Dat ons aller bestaan ingebed is in Uw ontferming.*

*Geef ons gedachten om van te leren
en geloof om kracht op te doen.
Geef ons inspiratie en geestkracht,
opdat wij in het alledaagse
Uw nabijheid zien oplichten.
In Christus' naam.*

Amen.

Dienstenorganisatie Protestantse Kerk

Joseph Haydnlaan 2a

Postbus 8504

3503 RM Utrecht

Telefoon: (030) 880 18 80

E-mail: info@protestantsekerk.nl

